

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ»**

АСТАХОВА ОЛЕКСАНДРА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 343.36.126

**ОБСТАНОВКА ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ
ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОМ УКРАЇНИ**

Спеціальність 12.00.08 – кримінальне право та криминологія;
кримінально-виконавче право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у ВНЗ «Національна академія управління».

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор,
Заслужений працівник народної освіти
Матвійчук Валерій Костянтинович,
ВНЗ «Національна академія управління»,
перший проректор

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
Воробей Петро Адамович,
Київський інститут інтелектуальної власності і
права Національного університету «Одеська
юридична академія»
професор кафедри кримінального права,
процесу і криміналістики м. Київ

доктор юридичних наук, доцент,
Заслужений юрист України
Сотула Олександр Сергійович,
Херсонський державний університет
професор кафедри галузевого права м. Херсон

Захист відбудеться 28 грудня 2018 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.889.02 у ВНЗ «Національна академія управління» за адресою 03151, м. Київ, вул. Ушинського, 15, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці ВНЗ «Національна академія управління» за адресою: 03151, м. Київ, вул. Ушинського, 15.

Автореферат розісланий 26 листопада 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради К 26.889.02

І. О. Харь

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У науці кримінального права завжди привертало увагу фахівців однойменної галузі вчення про склад злочину, його елементи та ознаки. Значний інтерес до цього вчення прослідковується і в наш час. Фахівці в галузі кримінального права знаходяться в постійному пошуку і поглибленні успадкованих знань та нових напрацювань про склад злочину – виокремлюють нові дискусійні положення та протиріччя, наводять додаткові обґрунтування стосовно складових цього важливого інституту кримінального права, виробляють пропозиції і рекомендації щодо вдосконалення чинного законодавства і практики його застосування. У той же час у науці кримінального права мають місце ситуації, коли певна проблема залишається не дослідженою. Це стосується, зокрема, загального поняття обстановки вчинення злочину як ознаки об'єктивної сторони того чи іншого суспільно небезпечного діяння.

В Україні зазначена проблема не була предметом дослідження на дисертаційному рівні, наразі не видано жодної монографії, навчального посібника з цього питання. І це не дивлячись на те, що кожен злочин вчиняється в тій або іншій обстановці, конкретних умовах. Не можна упускати з виду, що будь-яка поведінка детермінована не тільки протиріччями психічних процесів, але й оточуючими суб'єкта обставинами, без з'ясування яких неможливо вирішити питання про кримінальну відповідальність особи. Вплив зовнішніх умов, до яких належить обстановка вчинення злочину, зв'язується в багатьох випадках з формуванням особистості, так і конкретною поведінкою кожної людини, не виключаючи суспільно небезпечних діянь. Відповідно в ряді ситуацій подібний вплив повинен набувати і набуває кримінально-правове значення, що в цілому відповідає принципам кримінального законодавства. Поняття обстановки вчинення злочину має важливе наукове і практичне значення, оскільки воно самим тісним чином зв'язано з питанням оптимізації як практичної, так і науково-дослідної діяльності в кримінально-правовій сфері. Не випадково в значній кількості статей КК України обстановка вчинення злочину передбачена як обов'язкова ознака відповідних складів злочину. КПК України відносить обстановку вчинення злочину до обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні (ст. 91).

Проблеми обстановки вчинення злочину досліджували, зокрема, у своїх працях Т. С. Акієнкова, С. І. Анненкова, Ф. І. Бурчак, А. Г. Васіліаді, М. В. Володько, П. А. Воробей, Т. А. Денисова, І. В. Діордіца, О. О. Дудоров, І. М. Загородніков, А. В. Занін, Б. Л. Зотова, А. Ф. Істоміна, Р. Г. Камнев, М. І. Ковальов, М. Й. Коржанський, О. М. Костенко, Г. О. Крігер, О. М. Крупко, В. М. Кудрявцев, Н. Ф. Кузнецова, А. Ш. Курбанов, В. А. Леонтовський, В. Б. Малінін, В. К. Матвійчук, П. С. Матишевський, В. О. Навроцький, О. В. Наумов, В. А. Образцов, О. М. Омельчук, М. І. Панов, Ю. Е. Пудовочкін, Г. В. Тименко, В. І. Тютюгін, Є. Ф. Фесенко, П. Л. Фріс, М. І. Хавронюк, М. Ш. Шайдаєв, Н. П. Яблоков, О. Ш. Якупов, та ін. вчені.

Праці зазначених авторів мають важливе наукове і практичне значення. Водночас низка питань, пов'язаних із обстановкою вчинення злочину, залишаються не вирішеними. Поза увагою науковців залишилися питання витоків та генези такої ознаки об'єктивної сторони злочину, як обстановка вчинення злочину. До актуальних проблем кримінально-правової характеристики обстановки вчинення злочину, які можна визнати недослідженими або такими, що частково вивчені, але не набули свого остаточного розв'язання, належать, зокрема: системне розуміння категорії «обстановка вчинення злочину»; просторово-часовий підхід як продуктивна основа у вирішенні питання про визначення загального поняття обстановка вчинення злочину; кримінально-правові форми вираження обстановки та види обстановки вчинення злочину в сучасному кримінальному праві України; обстановка як факультативна ознака об'єктивної сторони злочину; функції та значення такої ознаки об'єктивної сторони, як обстановка вчинення злочину; кримінально-правове розуміння обстановки вчинення злочину збройного конфлікту та інших умовах бойової обстановки; обставини, що характеризують обстановку вчинення злочину, в системі підстав звільнення від кримінальної відповідальності, їх загальна характеристика та класифікація.

Таким чином актуалізується задача всебічного вивчення такої кримінально-правової категорії, як обстановка вчинення злочину, що є важливим завданням сучасного кримінального права, яке має безпосередній зв'язок із правозастосовною практикою.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота ґрунтується на положеннях Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (прийняття Верховною Радою України 18.03.2004 р. № 161629-IV) та виконана в межах науково-дослідної роботи ВНЗ «Національна академія управління» на 2014-2019 рр. на тему: «Адаптація законодавства і права України до законодавства і права Європейського Союзу» (державний реєстраційний номер 0114U006593).

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційного дослідження є комплексна і системна розробка такої проблеми кримінального права, як обстановка вчинення злочину (законодавчий, доктринальний і правозастосовний рівень). Для досягнення зазначеної мети визначені наступні задачі:

- визначити витoki та генезу обстановки вчинення злочину як ознаки об'єктивної сторони злочину за кримінальним правом України;
- сформулювати поняття «обстановка вчинення злочину»;
- з'ясувати кримінально-правову категорію «обстановка вчинення злочину» і її співвідношення з іншими поняттями кримінального права;
- здійснити аналіз кримінально-правових форм та видів вираження обстановки вчинення злочину в сучасному кримінальному праві України;
- дослідити обстановку як факультативну ознаку об'єктивної сторони злочину;
- сформулювати функції та значення такої ознаки об'єктивної сторони, як

обстановка вчинення злочину;

- провести аналіз чинного законодавства, що передбачає кримінальну відповідальність за вчинення злочинів у сфері збройного конфлікту та інших обставин бойової обстановки та з'ясувати проблеми його вдосконалення.

- визначити поняття обстановки вчинення злочину в зоні збройного конфлікту, її форми і види;

- розкрити обставини, що характеризують обстановку вчинення злочину в системі підстав звільнення від кримінальної відповідальності та запропонувати їх класифікацію;

- розробити пропозиції щодо внесення змін і доповнень до національного кримінального законодавства.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають з регламентацією закону про кримінальну відповідальність і практичного застосування обстановки вчинення злочину, що характеризує зовнішні умови, які використовує злочинець.

Предметом дослідження є обстановка вчинення злочину за кримінальним правом України.

Методи дослідження. Під час дослідження використані загальнонаукові та спеціальні методи пізнання правових явищ. Діалектичний метод використовувався у всіх підрозділах дослідження; застосування історичного методу сприяло вивченню витоків та генези обстановки вчинення злочину як ознаки об'єктивної сторони у часовій ретроспективі (підрозділ 1.1); методи дедукції та індукції, аналізу і синтезу допомогли визначити структурно-логічну схему дослідження; системний метод дозволив охарактеризувати обстановку вчинення злочину як важливу частину єдиної структури складу злочину у взаємодії з його іншими ознаками та елементами; порівняльно-правовий метод використовувався для вивчення зарубіжного теоретичного досвіду правового регулювання питань, пов'язаних з обстановкою вчинення злочину, а також під час порівняння положень кримінального права, кримінології, криміналістики та кримінального процесуального законодавства (підрозділ 1.2); догматичний метод застосовувався під час встановлення змісту кримінально-правових понять, які характеризують обстановку вчинення злочину, а також для з'ясування закономірностей дії права за допомогою правил юридичної логіки (використовувався у всіх підрозділах дисертації); соціологічний метод використовувався для з'ясування проблем правозастосовної практики з питань встановлення обстановки вчинення злочину (підрозділах 2.1, 2.2, 3.1).

Теоретичну основу дисертації склали наукові праці із теорії держави і права, кримінального права, кримінології, криміналістики, кримінального процесуального права, а також філософсько-методологічна література, довідникові видання.

Емпіричну базу дослідження становить: матеріали опублікованої судової практики, а також електронного реєстру судових рішень; результати опитування 300 працівників правоохоронних органів, суддів та захисників особи; вивчення 300 вироків у кримінальних провадженнях про злочини

обов'язковою ознакою складу яких є обстановка вчинення злочину (розглянутих судами Дніпровської, Запорізької, Київської, Львівської областях, місті Києва за період 2014-2017 років).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація за характером і змістом досліджених питань є першою в Україні комплексною і системною науково-дослідною працею, присвяченою дослідженню обстановки вчинення злочину за кримінальним правом України.

У дисертації сформульовано й обґрунтовано або додатково аргументовано низку висновків, теоретичних положень і пропозицій, що містять ознаки наукової новизни. Зокрема:

уперше:

- визначено, що в історичному екскурсі, за визначеними періодами, знайшли закріплення витоки та розвиток обстановка вчинення злочину як ознака об'єктивної сторони злочину в наступній послідовності: в Литовському статуті 1529 р. у відповідності з положеннями розділу «Об обороне земской» караними були ухилення від явки на службу, невмілі дії в ході бою; в ст. 3 гл. 2 «О государской чести, как его государское здоровье оберегать» смертною «казною» каралася здача міста ворогу зрадою; в арт. 26, 29, 94, 97, 101, 103 та ін. «Артикула воинского» 1715 року низка діянь, які містили таку ознаку об'єктивної сторони, як обстановка вчинення злочину; в ч. 3 ст. 275 Уложення про покарання кримінальні і виправні 1845 р. при визначенні державної зради згадується вчинення злочину в обстановці війни. У стст. 115, 116 Кримінального Уложення 1903 р. закріплювалися наступні види обстановки вчинення злочину: «военное время», «в плену», «после объявления войны»; в КК УСРР 1922 р. і КК УСРР 1927 р. законодавець скористався наступними поняттями воєнної обстановки: «місцевість оголошена на воєнному положенні», «умови воєнного часу», «район воєнних дій», «час бою», «поле битви»; КК УРСР 1960 р. у стст. 254-1, 254-2, 254-3 були передбачені такі ознаки об'єктивної сторони, як обстановка, «воєнний час або бойова обстановка»;

- сформульовано поняття «обстановка вчинення злочину», під якою слід розуміти сукупність зовнішніх об'єктивних умов (обставин), які являють собою діалектичну єдність, визначених у законі про кримінальну відповідальність або таких, що впливають з його змісту, які мають визначені просторово-часові межі в яких вчиняється злочин або є збігом подій та обставин, в яких протікає зовнішній акт злочинної поведінки, що створюють вплив на ступінь суспільної небезпеки вчиненого і особу, яка вчинила злочин та які набувають у цьому зв'язку кримінально-правового значення;

- з'ясовано, що «обстановка вчинення злочину» як кримінально-правова категорія слугує для позначення системи взаємодіючих умов, що відображає багатоманітність оточуючого світу, в яких вчиняється злочинне посягання, які впливають на характер суспільної небезпечності злочину, а також на ступінь суспільної небезпечності особи, що його вчинила, і в зв'язку з цим слугують диференціюючими та індивідуалізуючими відповідальність обставинами;

- наведено переконливі аргументи щодо самостійності категорії «обстановка вчинення злочину», що дає можливість віднесення до її елементів лише таких складових, які відображають вплив на злочинне посягання зовнішніх умов. Ні властивості особи потерпілого, ні властивості предмета злочину, ні спосіб вчинення злочину, ні використовувані знаряддя і засоби вчинення злочину такими ознаками не можуть бути. Місце і час вчинення злочину, задаючи параметри самого діяння також не можуть бути елементами обстановки вчинення злочину (тобто системою означених, зовнішніх умов);

- на підставі аналізу існуючих поглядів констатується, що наука кримінального права і чинний КК оперує наступними формами обстановки: це положення КК, які характеризують особисті властивості, психологічну обстановку, в якій знаходиться злочинець і зовнішні умови вчинення злочину, які використовує злочинець при формуванні умислу; умови, що викликані необхідною обороною, збігом тяжких особистих, сімейних чи інших обставин, це завжди такі обставини, які виникають за участі, оговорені і змінені потерпілим або винним; це оточення злочинця, об'єктивно існуючі умови, не зв'язані з його вольовою поведінкою, і які передують вчинення ним злочину;

- аргументується, що обстановка вчинення злочину має багатогранність однієї й тієї ж сутності; що дає можливість класифікувати її на наступні види: перший тип класифікації – обстановка, що впливає на вирішення питання про межі дії закону про кримінальну відповідальність; обстановка, що здатна вплинути на вирішення питання про обставини кримінальної відповідальності; обстановка, здатна вплинути на об'єм такої; другий тип класифікації – це ділення видів обстановки за ступенем конкретизації в законі: на конкретизовані і неконкретизовані;

- на підставі проведеного дослідження визначено наступні функції обстановки вчинення злочину: перша – полягає в тому, що вона поряд з іншими ознаками злочину виступає умовою кримінальної відповідальності; друга – полягає в доказуванні в кримінальному провадженні; третя – слугує обмеженню меж кримінальної відповідальності; п'ята – полягає у розмежуванні злочину від іншого аналогічного правопорушення; шоста – слугує розмежуванню суміжних злочинів; сьома – полягає у виборі конкуруючих норм КК при кваліфікації вчиненого діяння;

- запропоновано внести зміни і доповнення: в ч. 1 ст. 1 КК України на друге місце після слів «...прав і свобод людини і громадянина...» поставити «миру і безпеки людства»; у структурі Особливої частини КК на третьому місці розділом третім має зайняти місце «Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку»; ст. 67 КК доповнити п. 11 такого змісту «вчинення злочину з використанням умов збройного конфлікту або воєнного стану, або надзвичайного стану, інших надзвичайних подій»; після слів «особливого періоду» внести зміни «крім воєнного стану чи бойової обстановки» в частинах: 3 ст. 402, 2 ст. 403, 3 ст. 404, 3 ст. 405, 3 ст. 408, 3 ст. 409, 3 ст. 410, 2 ст. 413, 2 ст. 419, 2 ст. 420, 2 ст. 421, 2 ст. 425, 3 ст. 426, 2 ст. 428 КК; в частинах 4 ст. 402, 3 ст. 403, 4 ст. 404, 4 ст. 405, 4 ст. 410, 3 ст. 413,

3 ст. 418, 3 ст. 420, 3 ст. 421 КК перед словами «воєнного стану» доповнити слова «збройного конфлікту» і далі за текстом;

удосконалено:

- наукове і практичне розуміння значення обстановки вчинення злочину як ознаки об'єктивної сторони злочину, яке проявляється в наступному: коли обстановка вчинення злочину є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони, то вона впливає: на кваліфікацію вчиненого злочину; на розвиток об'єктивної сторони того чи іншого злочину; може бути пом'якшуючою або обтяжуючою обставиною вчинення злочину; коли обстановка вчинення злочину є факультативною ознакою, то вона впливає на призначення покарання особі винній у вчиненні злочину; коли обстановка вчинення злочину належить до предмета доказування, то вона має бути встановлена у кожному кримінальному провадженні;

- кримінальне розуміння обстановки як факультативної ознаки об'єктивної сторони злочину дає можливість стверджувати, що в понятті злочину помимо обов'язкових, указаних у конкретному складі, входять і інші (позаскладові) ознаки, що характеризують злочин як явище;

- положення, що стосуються обставин, які характеризують обстановку вчинення злочину в системі підстав звільнення від кримінальної відповідальності, що дає можливість класифікувати їх наступним чином – це: спеціальні підстави звільнення від кримінальної відповідальності, що свідчать про три різні за характером види обстановки вчинення злочину, що обумовлюють звільнення від кримінальної відповідальності: а) обстановка психічного примусу (ст. 354 КК); б) обстановка, що носить критичний характер (стрес); в) обстановка згоди наявності особливих відносин між людьми; г) обставини, що виключають кримінальну відповідальність (ст. 396 КК);

дістало подальшого розвитку:

- класифікація видів обстановки вчинення злочину у зоні збройного конфлікту за трьома групами:

1) часові характеристики обстановки в зоні збройного конфлікту: час війни, військовий час, час бойових дій, час бою, час битви, період збройного конфлікту, час міжнародного або внутрішнього конфлікту;

2) просторові характеристики обстановки в зоні збройного конфлікту: місцевість оголошена на військовому стані, район військових дій, поле бою, окупована територія;

3) змістовна характеристика обстановки вчинення злочину: умови військового часу, бойова обстановка, випадок війни, війна, окупація або інші дії;

4) розділення злочинів у зоні збройного конфлікту за впливом обстановки можна передбачити наступним чином:

1) це злочини, обумовлені обстановкою збройного конфлікту;

2) це злочини проти особи;

3) злочини вчинені учасниками незаконних збройних формувань;

4) злочини, які вчиняються військовослужбовцями держави;

5) це злочини, що вчиняються мирними жителями.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані у:

- *законотворчій діяльності* – при внесенні змін і доповнень до чинного КК, а також при вдосконаленні чинного законодавства (лист до Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності Верховної Ради України);

- *правозастосовної діяльності* – під час вирішення проблемних питань кваліфікації діянь суб'єктів злочинів, а також у процесі вивчення та узагальнення судової практики Верховним Судом;

- *науково-дослідній сфері* – як підґрунтя для подальших наукових розробок і досліджень проблем об'єктивної сторони злочину, розмежування об'єктивних ознак складів злочину, проблеми взаємозв'язку кримінального права, кримінології, криміналістики та кримінального процесу, а також під час підготовки відповідних розділів науково-практичного коментаря кримінального законодавства, підручників, навчальних посібників;

- *навчальному процесі* – як матеріал для викладання навчальних дисциплін: кримінального права України, актуальних проблем кваліфікації злочинів (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження у навчальний процес ВНЗ «Національна академія управління» від 24 травня 2018 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійним завершеним науковим дослідженням. Визначені та обґрунтовані в дисертації наукові положення та пропозиції є особистим внеском здобувача. Наукові положення, рекомендації та висновки, що виносяться на захист, є самостійним доробком автора.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертації доповідалися автором на семінарі кафедр юридичного факультету ВНЗ «Національна академія управління», а також були оприлюднені на міжнародних та республіканських науково-практичних конференціях: Міжнародні науково-практичні конференції: «Оптимізм і песимізм: амбівалентність українського соціуму в духовному і матеріальному вимірах» (м. Київ, 18 травня 2017 р.); «Актуальні проблеми державно-правового розвитку України в контексті інтеграційних процесів» (м. Запоріжжя, 20 травня 2017 р.); «Актуальна юриспруденція» (м. Київ, 5 жовтня 2017 р.); матеріали Республіканських конференцій: «Уголовная юстиция: законодательство, теория и практика» : (20 октября 2017 года, Республика Беларусь); «Кримінальне право в умовах глобалізації» (м. Одеса, 25 травня 2018 р.)

Публікації. Основні положення та висновки дослідження викладено в 11 публікаціях, з них 6 – у наукових фахових виданнях, внесених в оновлений перелік фахових видань з юридичних наук МОН України, зареєстрованих та проіндексованих у міжнародних наукометричних каталогах та базах даних; 5 – матеріали конференції.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, які включають дев'ять підрозділів, висновків,

списку використаних джерел (278 найменувань) на 29 сторінках, додатків 7 (на 17 сторінках). Загальний обсяг дисертації – 240 сторінок, основний текст дисертації – 175 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** дисертації висвітлені положення, що наведені вище – у структурній частині автореферату «Загальна характеристика роботи».

Розділ 1. «Поняття, витoki та генеза обстановки вчинення злочину за кримінальним правом України» – складається з двох підрозділів і висновків.

У підрозділі 1.1. *«Витoki та генеза обстановки вчинення злочину як ознаки об'єктивної сторони злочину»* за хронологією в історичному аспекті, за визначеною історіографією періодами розкриваються витoki та генеза обстановки вчинення злочину, як ознаки об'єктивної сторони злочину. На підставі дослідження нормативно-правових джерел з'ясовано закріплення та розвиток ознаки обстановки вчинення злочину в наступній послідовності: в Литовському статуті 1529 р. у відповідності з положеннями розділу «Об обороне земской» каранними були ухилення від явки на службу, невмілі дії в ході бою; в ст. 3 гл. 2 «О государской чести, как его государское здоровье оберегать» смертною «казною» каралася здача міста ворогу зрадою; в арт. 26, 29, 94, 97, 101, 103 та ін. «Артикула воинского» 1715 року низка діянь, які містили таку ознаку об'єктивної сторони, як обстановка вчинення злочину; в ч. 3 ст. 275 Уложення про покарання кримінальні і виправні 1845 р. при визначенні державної зради згадується вчинення злочину в обстановці війни. У стст. 115, 116 Кримінального Уложення 1903 р. закріплювалися наступні види обстановки вчинення злочину: «военное время», «в плену», «после объявления войны»; в КК УСРР 1922 р. і КК УСРР 1927 р. законодавець скористався наступними поняттями воєнної обстановки: «місцевість оголошена на воєнному положенні», «умови воєнного часу», «район воєнних дій», «час бою», «поле битви»; КК УРСР 1960 р. у стст. 254-1, 254-2, 254-3 були передбачені такі ознаки об'єктивної сторони, як обстановка, «воєнний час або бойова обстановка».

У підрозділі 1.2. *«Поняття обстановки вчинення злочину як ознаки об'єктивної сторони злочину»* проаналізовано погляди теоретиків кримінального права щодо самостійності ознаки обстановки вчинення злочину серед інших ознак об'єктивної сторони злочину, розкрито основні підходи щодо сутності і визначення поняття «обстановка вчинення злочину» та запропоноване її визначення з урахуванням просторово-часового періоду.

Здобувачем вивчено законодавчий матеріал (станом на 1 липня 2018 р.), де містяться вказівки на обстановку вчинення злочину. З'ясовано, що обстановка вчинення злочину є об'єктом вивчення таких наук, кримінальне право, кримінологія, кримінальне процесуальне право, криміналістика. Кожна з них виділяє в цьому об'єкті пізнання свій предмет дослідження. У цьому контексті стверджується, що норми законодавства про кримінальну відповідальність і

відповідно положення доктрин кримінального права як матеріального права є основоположними по відношенню до кримінального процесуального права, кримінології та криміналістики.

Проведено ретроспективний аналітичний огляд наукових позицій щодо визначення поняття «обстановка вчинення злочину» до сьогодення. На підставі цього аналізу здійснено типологію пропонованих у літературі дефініцій, зроблено висновок про виокремлення критеріїв поділу визначень поняття «обстановка вчинення злочину» залежно від: 1) допущення авторами логічних помилок або термінологічних упуцень; 2) змістовних розходжень.

У процесі дослідження підтвердився концепт, згідно з яким обстановка вчинення злочину і просторово-часове її розуміння, а також умови, що являють собою діалектичну єдність є основою задекларованого автором поняття.

Відсутність єдиного розуміння щодо визначення поняття «обстановка вчинення злочину» спонукало автора до обрання чіткого методологічного підходу та формулювання наступного поняття «обстановки вчинення злочину» під якою слід розуміти сукупність зовнішніх об'єктивних умов (обставин), які являють собою діалектичну єдність, визначених у законі про кримінальну відповідальність або таких, що впливають з його змісту, які мають визначені просторово-часові межі в яких вчиняється злочин або є збігом подій та обставин, в яких протікає зовнішній акт злочинної поведінки, що створюють вплив на ступінь суспільної небезпеки вчиненого і особу, яка вчинила злочин та які набувають у цьому зв'язку кримінально-правового значення.

Розділ 2. «Кримінально-правова характеристика обстановки вчинення злочину» - складається з чотирьох підрозділів і висновків.

У підрозділі 2.1. «Кримінально-правова категорія «обстановка вчинення злочину» і її співвідношення з іншими поняттями кримінального права» аргументується, що для науки кримінального права, яка досліджує такий особливий вид поведінки, як злочин, – категорія «обстановка вчинення злочину» має принципове значення.

Врахування загальнотеоретичних положень «обстановка вчинення злочину» в ретроспективі дозволило автору поглибити сучасні наукові уявлення про це явище та розкрити розуміння, що в певній мірі мало відношення до цієї категорії іншими вченими. Було висунуто й обґрунтовано положення відповідно до якого посилюється для теорії кримінального права і правозастосовної практики такої ознаки об'єктивної сторони, як обстановка вчинення злочину.

Вивчення існуючих поглядів з цієї проблеми свідчить, що фахівці кримінального права використовують в якості базової категорії такі поняття, як «умови», «комплекс умов», «сукупність взаємодіючих обставин», «сукупність взаємодіючих факторів» чи «ознак об'єктивного характеру», «сукупність ситуативних особливостей вчинення злочину», сукупність взаємодіючих елементів реального світу», «фізичне середовище» і т. ін., що призвело до різноманіття в розумінні обстановки вчинення злочину.

Автор виходячи з викладеного, вибираючи базову категорію для формулювання визначення обстановки звертає увагу на те, що вона повинна бути таким поняттям, яке має бути охарактеризовано філософськими або загальнонауковими поняттями, а тому зазначені вище терміни не відображають суті пошукової категорії. Тому для визначення поняття «обстановка вчинення злочину», а отже й категорії, є найкраще – «збіг подій і обставин». Воно наглядно показує з іншим положеннями, які є в дисертації, що обстановка по відношенню до злочинного посягання є відносно зовнішнім феноменом. Стверджується, що «обстановка вчинення злочину» як кримінально-правова категорія слугує для позначення системи взаємодіючих умов, що відображає багатоманітність оточуючого світу, в яких вчиняється злочинне посягання, які впливають на характер суспільної небезпечності злочину, а також на ступінь суспільної небезпечності особи, що його вчинила, і в зв'язку з цим слугують дифференціюючими та індивідуалізуючими відповідальність обставинами. У цьому сенсі наведено переконливі аргументи щодо самостійності категорії «обстановка вчинення злочину», що дає можливість віднесення до її елементів лише таких складових, які відображають вплив на злочинне посягання зовнішніх умов. Ні властивості особи потерпілого, ні властивості предмета злочину, ні спосіб вчинення злочину, ні використовувані знаряддя і засоби вчинення злочину такими ознаками не можуть бути. Місце і час вчинення злочину, задаючи параметри самого діяння також не можуть бути елементами обстановки вчинення злочину (тобто системою означених, зовнішніх умов)

У підрозділі 2.2 *«Кримінально-правові форми вираження обстановки та види обстановки вчинення злочину в сучасному кримінальному праві України»* зазначається, що не вирішення належним чином проблеми кримінально-правових форм вираження та видів обстановки в сучасному кримінальному праві України, перешкоджає розумінню обстановки вчинення злочину та належній правозастосовній практиці за цією ознакою об'єктивної сторони злочину.

Вперше в українській теорії кримінального права здійснено висвітлення наукових поглядів щодо форм вираження обстановки та видів обстановки вчинення злочинів, авторами різних джерел на які зроблені посилання в дисертації. На підставі проведеного аналізу існуючих поглядів та позитивних положень, які виявлені в них автор стверджує, що наука кримінального права оперує наступними формами обстановки вчинення злочину: це положення КК, які характеризують особисті властивості, психологічну обстановку, в якій знаходиться злочинець і зовнішні умови вчинення злочину, які використовує злочинець при формуванні умислу; умови, що викликані необхідною обороною, збігом тяжких особистих, сімейних чи інших обставин, це завжди такі обставини, які виникають за участі, оговорені і змінені потерпілим або винним; це оточення злочинця, об'єктивно існуючі умови, не зв'язані з його вольовою поведінкою, і які передують вчинення ним злочину.

Здобувач стверджує, що характеризуючи обстановку як єдине поняття, не можна упускати з виду багатогранність її проявів, що дає можливість класифікувати її на наступні види: перший тип класифікації – обстановка, що

впливає на вирішення питання про межі дії закону про кримінальну відповідальність; обстановка, що здатна вплинути на вирішення питання про обставини кримінальної відповідальності; обстановка, здатна вплинути на об'єм такої; другий тип класифікації – це ділення видів обстановки за ступенем конкретизації в законі: на конкретизовані і неконкретизовані.

У підрозділі 2.3 «Обстановка як факультативна ознака об'єктивної сторони злочину» сформульовано наукову позицію, що поділ ознак об'єктивної сторони на обов'язкові і факультативні властивий, лише на рівні загального складу злочину як теоретичної конструкції. У складах окремих злочинів обов'язковими є всі ознаки об'єктивної сторони, які є в ньому.

Проведення доктринального аналізу та дослідження чинного кримінального законодавства дає підстави стверджувати, що з метою уточнення смислового змісту термінів, які позначають факультативні ознаки об'єктивної сторони злочину, до яких належить і обстановка вчинення злочину слід розуміти: 1) в широкому розумінні слова – це система неутворення, що характеризує використання злочинцем для вчинення злочину обмежені просторово-часовими рамками умовами; 2) кримінально-правове розуміння обстановки як факультативної ознаки об'єктивної сторони злочину дає можливість стверджувати, що в понятті злочину помимо обов'язкових, указаних у конкретному складі, входять і інші (позаскладові) ознаки, що характеризують злочин як явище; 3) обстановка, яка слугує предметом доказування в кримінальному провадженні на рівні категорії «злочин».

У підрозділі 2.4 «Функція та значення такої ознаки об'єктивної сторони, як обстановка вчинення злочину» виходячи із з'ясування загальнотеоретичного фундаменту дослідження, а також відомості про обстановку вчинення злочину, як ознаку об'єктивної сторони злочину і її співвідношення і взаємозв'язок з іншими елементами складу, в тому числі і як підставою криміналізації діянь, дозволила з'ясувати функції обстановки вчинення злочину та її значення для кримінальної відповідальності.

На підставі проведеного дослідження визначено наступні функції обстановки вчинення злочину: перша – полягає в тому, що вона поряд з іншими ознаками злочину виступає умовою кримінальної відповідальності; друга – полягає в доказуванні в кримінальному провадженні; третя – слугує обмеженню меж кримінальній відповідальності; п'ята – полягає у розмежуванні злочину від іншого аналогічного правопорушення; шоста – слугує розмежуванню суміжних злочинів; сьома – полягає у виборі конкуруючих норм КК при кваліфікації вчиненого діяння.

Аналіз існуючих поглядів на обстановку вчинення злочину та чинного законодавства дає можливість сформулювати наукове і практичне розуміння значення обстановки вчинення злочину як ознаки об'єктивної сторони злочину, яке проявляється в наступному: коли обстановка вчинення злочину є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони, то вона впливає: на кваліфікацію вчиненого злочину; на розвиток об'єктивної сторони того чи іншого злочину; може бути пом'якшуючою або обтяжуючою обставиною вчинення злочину;

коли обстановка вчинення злочину є факультативною ознакою, то вона впливає на призначення покарання особі винній у вчиненні злочину; коли обстановка вчинення злочину належить до предмета доказування, то вона має бути встановлена у кожному кримінальному провадженні.

Розділ 3. «Кримінально-правове розуміння обстановки вчинення злочину в зоні збройного конфлікту та обставини, що характеризують обстановку вчинення злочину, в системі підстав звільнення від кримінальної відповідальності» складається з трьох підрозділів та висновку.

У підрозділі 3.1 *«Аналіз чинного законодавства про кримінальну відповідальність, що передбачає відповідальність за вчинення злочинів у зоні збройного конфлікту, і проблеми його вдосконалення»* зазначається, що аналіз чинного КК України, який являє собою вираження сучасної кримінально-правової політики держави. Він в основному відповідає умовам життя сучасного українського суспільства і певною мірою світовим стандартам. Щодо недоліків, то слід відмінити один з них, який зв'язаний з відсутністю в чинному законодавстві про кримінальну відповідальність можливість адекватної, їх забезпеченості за злочини вчинені в обстановці збройного конфлікту, в бойовій обстановці, особливого періоду, воєнного стану, а також воєнного часу. У даному випадку при правозастосуванні може мати місце заборонена законом аналогія кримінально-правових норм. Не дивлячись на те, що в Україні законодавець більш вдало реагує на ці потреби, ніж у РФ.

Автор стверджує, що перш за все необхідно в цьому визначитися з «воєнним часом», що дозволить виокремити коло злочинів, які складе законодавство воєнного часу. Дисертант, виходячи з цього, досліджує зарубіжне кримінальне законодавство та пропонує внести низку змін і доповнень у чинний КК, зокрема в статті 1, 67 та в низку статей розділу ХІХ «Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини)», зокрема такої ознаки, як обстановка збройного конфлікту. Дослідник також торкається проблем окупації Криму та агресії РФ на Донбасі.

У підрозділі 3.2 *«Поняття обстановки вчинення злочину в зоні збройного конфлікту її форми і види»* послідовно проаналізовані дослідником практичні та теоретичні джерела, що стосуються обстановки вчинення злочину в зоні збройного конфлікту. Зазначається, що з урахуванням різних факторів збройний конфлікт може приймати форму війни або іншого міжнародного збройного конфлікту, або збройного конфлікту неміжнародного характеру. У відповідності з проведеним дослідженням поняття «збройний конфлікт» є більш широким поняттям, оскільки будь-яка війна – це форма збройного конфлікту. Проте й інші терміни, які використані в чинному Кодексі мають право на своє існування, оскільки вони мають окреме змістовне наповнення, а тому вони є необхідними в чинному КК України, про це свідчить й зарубіжне кримінальне законодавство.

Аргументується, що злочини в зоні збройного конфлікту за впливом обстановки можна згрупувати (відобразити) наступним чином: 1) це злочини обумовлені обстановкою збройного конфлікту; 2) це злочини проти особи; 3) це

злочини вчинені учасниками незаконних збройних формувань; 4) це злочини, які вчиняються військовослужбовцями держави; 5) це злочини, що вчиняються мирними жителями.

У підрозділі 3.3 «Обставини, що характеризують обстановку вчинення злочину, в системі підстав звільнення від кримінальної відповідальності, їх загальна характеристика та їх кваліфікація» зроблено висновок, що чинний КК України має в своєму розпорядженні більш ширший, ніж попередній Кодекс перелік спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності. Їх особливість є в тому, що вони закріплені в примітках до статей Особливої частини КК або в окремих частинах статей, а також в положеннях Загальної частини КК.

Стверджується, що природа спеціальних підстав звільнення від кримінальної відповідальності неоднакова. Аналіз відповідних статей, які передбачають спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності і положення, що стосуються обставин, які характеризують обстановку вчинення злочину в системі підстав звільнення від кримінальної відповідальності, що дає можливість класифікувати їх наступним чином – це: спеціальні підстави звільнення від кримінальної відповідальності, що свідчать про три різні за характером види обстановки вчинення злочину, що обумовлюють звільнення від кримінальної відповідальності: а) обстановка психічного примусу (ст. 354 КК); б) обстановка, що носить критичний характер (стрес); в) обстановка згоди наявності особливих відносин між людьми; г) обставини, що виключають кримінальну відповідальність (ст. 396 КК).

ВИСНОВКИ

У висновках наведено теоретичне узагальнення даного дисертаційного дослідження, яке полягає у з'ясуванні питань обстановки вчинення злочину як ознаки об'єктивної сторони того чи іншого суспільно небезпечного діяння. Основними теоретичними і практичними результатами даного дослідження є:

1. В історичному екскурсі, за визначеними періодами, знайшли закріплення витоки та розвиток обстановка вчинення злочину як ознака об'єктивної сторони злочину в наступній послідовності: в Литовському статуті 1529 р. у відповідності з положеннями розділу «Об обороне земской» караними були ухилення від явки на службу, невмілі дії в ході бою; в ст. 3 гл. 2 «О государской чести, как его государское здоровье оберегать» смертною «казною» каралася здача міста ворогу зрадою; в арт. 26, 29, 94, 97, 101, 103 та ін. «Артикула воинского» 1715 року низка діянь, які містили таку ознаку об'єктивної сторони, як обстановка вчинення злочину; в ч. 3 ст. 275 Уложення про покарання кримінальні і виправні 1845 р. при визначенні державної зради згадується вчинення злочину в обстановці війни. У стст. 115, 116 Кримінального Уложення 1903 р. закріплювалися наступні види обстановки вчинення злочину: «военное время», «в плену», «после объявления войны»; в КК УСРР 1922 р. і КК УСРР 1927 р. законодавець скористався наступними

поняттями воєнної обстановки: «місцевість оголошена на воєнному положенні», «умови воєнного часу», «район воєнних дій», «час бою», «поле битви»; КК УРСР 1960 р. у стст. 254-1, 254-2, 254-3 були передбачені такі ознаки об'єктивної сторони, як обстановка, «воєнний час або бойова обстановка».

2. На загальнотеоретичному рівні, в аспекті кримінально-правового розуміння, обстановка вчинення злочину – це сукупність зовнішніх об'єктивних умов (обставин), які являють собою діалектичну єдність, визначених у законі про кримінальну відповідальність або таких, що випливають з його змісту, які мають визначені просторово-часові межі в яких вчиняється злочин або є збігом подій та обставин, в яких протікає зовнішній акт злочинної поведінки, що створюють вплив на ступінь суспільної небезпеки вчиненого і особу, яка вчинила злочин та які набувають у цьому зв'язку кримінально-правового значення.

3. На підставі аналізу існуючих поглядів визначається, що «обстановка вчинення злочину» як кримінально-правова категорія слугує для позначення системи взаємодіючих умов, що відображає багатоманітність оточуючого світу, в яких вчиняється злочинне посягання, які впливають на характер суспільної небезпечності злочину, а також на ступінь суспільної небезпечності особи, що його вчинила, і в зв'язку з цим слугують дифференціюючими та індивідуалізуючими відповідальність обставинами.

4. Аргументується стосовно самостійності категорії «обстановка вчинення злочину», що дає можливість віднесення до її елементів лише таких складових, які відображають вплив на злочинне посягання зовнішніх умов. Ні властивості особи потерпілого, ні властивості предмета злочину, ні спосіб вчинення злочину, ні використовувані знаряддя і засоби вчинення злочину такими ознаками не можуть бути. Місце і час вчинення злочину, задаючи параметри самого діяння також не можуть бути елементами обстановки вчинення злочину (тобто системою означених, зовнішніх умов).

5. Існуючі погляди дають підстави констатувати, що наука кримінального права і чинний КК оперує наступними формами обстановки: це положення КК, які характеризують особисті властивості, психологічну обстановку, в якій знаходиться злочинець і зовнішні умови вчинення злочину, які використовує злочинець при формуванні умислу; умови, що викликані необхідною обороною, збігом тяжких особистих, сімейних чи інших обставин, це завжди такі обставини, які виникають за участі, оговорені і змінені потерпілим або винним; це оточення злочинця, об'єктивно існуючі умови, не зв'язані з його вольовою поведінкою, і які передують вчинення ним злочину.

6. Сформульований в дисертації методичний підхід, що обстановка вчинення злочину має багатогранність однієї й тієї ж сутності; що дає можливість класифікувати її на наступні види: перший тип класифікації – обстановка, що впливає на вирішення питання про межі дії закону про кримінальну відповідальність; обстановка, що здатна вплинути на вирішення питання про обставини кримінальної відповідальності; обстановка, здатна

вплинути на об'єм такої; другий тип класифікації – це ділення видів обстановки за ступенем конкретизації в законі: на конкретизовані і неконкретизовані.

7. Розуміння обстановки як факультативної ознаки об'єктивної сторони злочину дає можливість стверджувати, що в понятті злочину помимо обов'язкових, указаних у конкретному складі, входять і інші (позаскладові) ознаки, що характеризують злочин як явище.

8. Визначено наступні функції обстановки вчинення злочину: перша – полягає в тому, що вона поряд з іншими ознаками злочину виступає умовою кримінальної відповідальності; друга – полягає в доказуванні в кримінальному провадженні; третя – слугує обмеженню меж кримінальній відповідальності; п'ята – полягає у розмежуванні злочину від іншого аналогічного правопорушення; шоста – слугує розмежуванню суміжних злочинів; сьома – полягає у виборі конкуруючих норм КК при кваліфікації вчиненого діяння.

9. Значення обстановки вчинення злочину як ознаки об'єктивної сторони злочину проявляється в наступному: коли обстановка вчинення злочину є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони, то вона впливає: на кваліфікацію вчиненого злочину; на розвиток об'єктивної сторони того чи іншого злочину; може бути пом'якшуючою або обтяжуючою обставиною вчинення злочину; коли обстановка вчинення злочину є факультативною ознакою, то вона впливає на призначення покарання особі винній у вчиненні злочину; коли обстановка вчинення злочину належить до предмета доказування, то вона має бути встановлена у кожному кримінальному провадженні.

10. Аналіз чинного законодавства, що передбачає кримінальну відповідальність за вчинення злочинів у сфері збройного конфлікту та інших обставин бойової обстановки свідчить про його недосконалість та дає можливість здійснити класифікацію видів обстановки вчинення злочину у зоні збройного конфлікту за трьома групами: 1) часові характеристики обстановки в зоні збройного конфлікту: час війни, військовий час, час бойових дій, час бою, час битви, період збройного конфлікту, час міжнародного або внутрішнього конфлікту; 2) просторові характеристики обстановки в зоні збройного конфлікту: місцевість оголошена на військовому стані, район військових дій, поле бою, окупована територія; 3) змістовна характеристика обстановки вчинення злочину: умови військового часу, бойова обстановка, випадок війни, війна, окупація або інші дії;

11. Злочини у зоні збройного конфлікту за впливом обстановки можна передбачити наступним чином: 1) це злочини, обумовлені обстановкою збройного конфлікту; 2) це злочини проти особи; 3) злочини вчинені учасниками незаконних збройних формувань; 4) злочини, які вчиняються військовослужбовцями держави; 5) це злочини, що вчиняються мирними жителями.

12. Обставини, які характеризують обстановку вчинення злочину в системі підстав звільнення від кримінальної відповідальності необхідно класифікувати наступним чином – це: спеціальні підстави звільнення від кримінальної відповідальності, що свідчать про три різні за характером види обстановки

вчинення злочину, що обумовлюють звільнення від кримінальної відповідальності: а) обстановка психічного примусу (ст. 354 КК); б) обстановка, що носить критичний характер (стрес); в) обстановка згоди наявності особливих відносин між людьми; г) обставини, що виключають кримінальну відповідальність (ст. 396 КК).

13. На підставі проведеного дослідження вносяться зміни до і доповнення: в ч. 1 ст. 1 КК України на друге місце після слів «...прав і свобод людини і громадянина...» поставити «миру і безпеки людства»; у структурі Особливої частини КК на третьому місті розділом третім має зайняти місце «Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку»; ст. 67 КК доповнити п. 11 такого змісту «вчинення злочину з використанням умов збройного конфлікту або воєнного стану, або надзвичайного стану, інших надзвичайних подій»; після слів «особливого періоду» внести зміни «крім воєнного стану чи бойової обстановки» в частинах: 3 ст. 402, 2 ст. 403, 3 ст. 404, 3 ст. 405, 3 ст. 408, 3 ст. 409, 3 ст. 410, 2 ст. 413, 2 ст. 419, 2 ст. 420, 2 ст. 421, 2 ст. 425, 3 ст. 426, 2 ст. 428 КК; в частинах 4 ст. 402, 3 ст. 403, 4 ст. 404, 4 ст. 405, 4 ст. 441, 3 ст. 413, 3 ст. 418, 3 ст. 420, 3 ст. 421 КК перед словами «воєнного стану» додати слова «збройного конфлікту» і далі за текстом.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях внесених до оновленого переліку фахових видань з юридичних дисциплін МОН України, зареєстрованих та проіндексованих у міжнародних наукометричних каталогах і базах даних:

1. Астахова О. О. Поняття обстановки вчинення злочину як ознаки об'єктивної сторони злочину. // Юридична наука (Index Copernicus) – Київ : 2015. № 3. – С. 49-67.

2. Астахова О. О. Значення обстановки вчинення злочину як ознаки об'єктивної сторони злочину. // Юридична наука (Index Copernicus) – Київ : 2015. № 7. – С. 90-98.

3. Астахова О. О. Функції такої ознаки об'єктивної сторони злочину, як обстановка його вчинення злочину. // Юридична наука (Index Copernicus) – Київ : 2015. № 9. – С. 81-89.

4. Астахова О. О. Кримінально-правові форми вираження обстановки та види обстановки вчинення злочину в сучасному кримінальному праві України. // Юридична наука (Index Copernicus SafetyLit, Social Science Research Network (SSRN)) – Київ : 2017. № 9. – С. 4-22.

5. Астахова О. О. Витоки та генеза обстановки вчинення злочину як ознаки об'єктивної сторони злочину. // Юридична наука (Index Copernicus, SafetyLit, Social Science Research Network (SSRN)) – Київ : 2017. № 11. – С. 38-57.

6. Астахова О. О. Обставини, що характеризують обстановку вчинення злочину, в системі підстав звільнення від кримінальної відповідальності, їх

загальна характеристика та класифікація. // Юридична наука (Index Copernicus SafetyLit, Social Science Research Network (SSRN)) – Київ : 2018. № 6. – С. 8-23.

Публікації у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій та семінарів.

7. Астахова О. О. Поняття обстановки вчинення злочину як ознаки об'єктивної сторони злочину: позитивне вирішення проблеми. Оптимізм і песимізм: амбівалентність українського соціуму в духовному і матеріальному вимірах : матеріали XVI науково-практичної конференції (18 травня 2017 р., м. Київ). – Київ : ВНЗ «Національна академія управління», 2018. – С. 115-117.

8. Астахова О. О. Значення обстановки вчинення злочину як ознаки об'єктивної сторони злочину. Актуальні проблеми державно-правового розвитку України в контексті інтеграційних процесів: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 10-річчю Інституту управління та права ЗНТУ, м. Запоріжжя, 20 травня 2017 р. : в 2 т. / Редкол. : С. К. Бостан, Р. М. Максакова, Т.Є. Леоненко. – Т. 2. – Запоріжжя : «Просвіта», 2017. – С. 5-7.

9. Астахова О. О. Функції такої ознаки об'єктивної сторони злочину, як обстановка його вчинення Юридична наука і практика : пошук правової гармонії : збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної конференції «Актуальна юриспруденція», м. Київ, 5 жовтня 2017 року. Тези наукових доповідей. – Київ : Видавничий дім «АртЕк», 2017. – С. 110-112.

10. Астахова А. А. Кримінально-правовые формы выражения обстановки и виды обстановки совершения преступления в современном уголовном праве Украины. Уголовная юстиция: законодательство, теория и практика : материалы VIII Республиканской научно-практической конференции студентов, магистрантов и аспирантов (20 октября 2017 года, Республика Беларусь). – Брест : Брестский государственный университет имени А. С. Пушкина. – С. 102-104.

11. Астахова О. О. Витоки та генеза обстановки вчинення злочину як ознаки об'єктивної сторони злочину (з XI по XVII століття). Кримінальне право в умовах глобалізації: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 25 травня 2018 року. – Одеса : НУ «Одеська юридична академія», кафедра кримінального права, 2018. – С. 198-200.

АНОТАЦІЯ

Астахова О. О. Обстановка вчинення злочину за кримінальним правом України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертаційна робота на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право (081 – Право). – Вищий навчальний заклад «Національна академія управління». – Київ, 2018.

Дисертаційна робота за характером і змістом досліджуваних питань є першою в Україні комплексною і системною працею, присвяченою дослідженню обстановки вчинення злочину за кримінальним правом України.

У дисертації сформульовано і обґрунтовано або додатково аргументовано низку висновків, теоретичних положень і пропозицій, що містять ознаки наукової новизни.

В ході напрацювання визначено витoki та генезу обстановки вчинення злочину за КК України, сформульовано поняття «обстановка вчинення злочину», з'ясовано кримінально-правову категорію «обстановка вчинення злочину» і її співвідношення з іншими поняттями кримінального права, здійснено аналіз кримінально-правових форм та видів вираження обстановки вчинення злочину в сучасному кримінальному праві України, проведено аналіз чинного законодавства, що передбачає кримінальну відповідальність за вчинення злочинів у сфері збройного конфлікту та інших обставин бойової обстановки та проблем його вдосконалення, сформульовано поняття обстановки вчинення злочину в зоні збройного конфлікту, її форми і види, розкрито обставини, що характеризують обстановку вчинення злочину в системі підстав звільнення від кримінальної відповідальності, розроблені пропозиції щодо змін і доповнень до КК України.

Ключові слова: обстановка, вчинення, злочин, категорія «обстановка вчинення злочину», форми, види, сфера збройного конфлікту, бойова обстановка, зона збройного конфлікту.

АННОТАЦІЯ

Астахова А. А. Обстановка совершения преступления по уголовному праву Украины. - Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право (081 – право). – Высшее учебное заведение «Национальная академия управления». – Киев, 2018.

Диссертационная работа по характеру и содержанию изучаемых вопросов является первой в Украине комплексной и системной научно-исследовательской работой, посвящена исследованию обстановки совершения преступления по уголовному праву Украины.

В диссертации сформулированы и обоснованы или дополнительно аргументированы ряд выводов, теоретических положений и рекомендаций, содержащих признаки научной новизны.

В результате осуществления научного анализа теоретического состояния конкретной научной проблемы, ее законодательного регулирования и практики применения действующего законодательства с учетом его осуществленного изменения, приводятся важные для науки уголовного права предложения, сформулированы новые положения и выводы.

Определены в историческом экскурсе, с историческими подходами

истоки развития обстановки совершения преступления как признака объективной стороны преступления.

На основании доктринального исследования взглядов на существующие источники уголовного права сформулировано понятие «обстановка совершения преступления».

С учетом современного достижения отечественной и зарубежной науки уголовного права уяснена «обстановка совершения преступления» как уголовно-правовая категория, служащая для обозначения системы взаимодействующих условий, отражающих разнообразие окружающего мира, в котором совершается преступное посягательство, влияющее на характер общественной опасности преступления, а также на степень опасности лица, совершившего его.

Значительное внимание в диссертации уделено анализу уголовно-правовых форм и видов обстановки совершения преступления в современном уголовном праве Украины.

В диссертации осуществлено исследование обстановки как факультативного признака объективной стороны преступления. Проведена разработка функций и определено значение такого важного признака объективной стороны как обстановка совершения преступления.

Осуществлен анализ действующего законодательства об уголовной ответственности за совершения преступлений в зоне вооружённого конфликта и проблем совершенствования данного законодательства.

Значительное внимание уделено понятию обстановки совершения преступления в зоне вооруженного конфликта, ее формам и видам.

Исследованы обстоятельства, характеризующие обстановку совершения преступления в системе оснований освобождения от уголовной ответственности, их общая характеристика и их классификация.

Ключевые слова: обстановка, совершение, преступление, категория «обстановка совершения преступления», формы, виды, сфера вооруженного конфликта, боевая обстановка, зона вооруженного конфликта.

SUMMARY

Astahova O.O. Crime Situation under the Criminal Law of Ukraine. – Qualification scientific work on the rights of manuscripts.

Thesis for a Candidate Degree in Law, specialty 12.00.08 – Criminal Law and Criminology; Criminal Enforcement Law (081 – Law). – Higher Educational Institution «National Academy of Management», Kyiv, 2018.

In terms of its character and the content of the researched matters, this manuscript is the first complex and systematic Ukrainian work devoted to the research of a crime situation under the criminal law of Ukraine.

In this dissertation, a series of conclusions, theoretical provisions, and suggestions which have features of the scientific novelty are formulated or additionally proved.

During the research, the backgrounds and genesis of a crime situation under the Criminal Code of Ukraine are defined. The definition of an idea of “a crime situation” is formulated. The criminal-legal category of “a crime situation” and its correlation with other ideas of criminal law is investigated. The analysis of the criminal-legal forms and kinds of the expression of a crime situation in the current criminal law of Ukraine is provided. The research of the current legislation regarding criminal responsibility for crimes in the active combat sphere and other situations of battle conditions as well as the way for its improvement is made. The definition of a crime situation in the active combat zone is given; its forms and kinds are defined; the circumstances that characterize the crime situation in the system of grounds for relief from criminal responsibility are uncovered. The suggestion regarding novels and amendments to the Criminal Code of Ukraine are developed.

Keywords: Situation, Commission, Crime, Category of «a Crime Situation», Forms, Kinds, Active Combat Sphere, Battle Conditions, Active Combat Zone.

Підписано до друку 23.11.2018 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Ум. друк, арк. 0,9
Тираж 100 прим. Замовлення № 118

Віддруковано з оригінал-макета ТОВ «Наш Формат»
04080, м. Київ, вул. Кирилівська, 86
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 4540 від 07.05.2013.